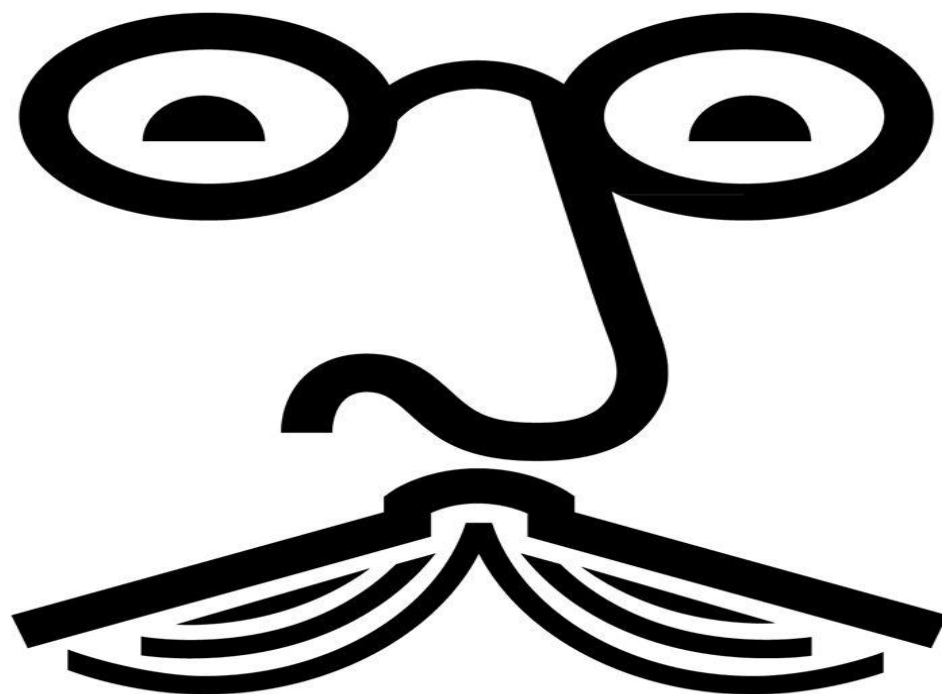

НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
ім. М. МАКСИМОВИЧА

Голодомор 1932-1933 років

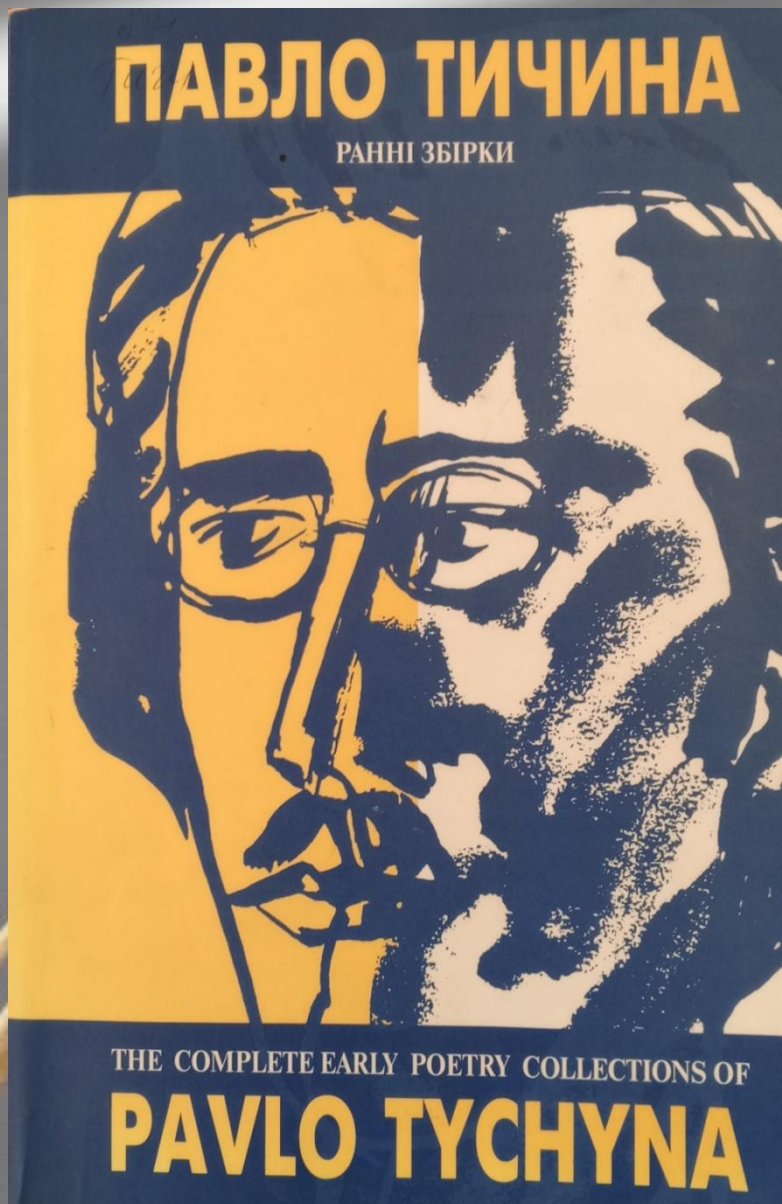
В художній
літературі

Українська
література художнім
словом підтверджує
свідчення
очевидців, що
зафіксовані в
документах,
показує, якими були
ці жахливі роки.

Чорні сторінки
нашої історії в яких
зображена жахлива
історична правда.

ГОЛОД

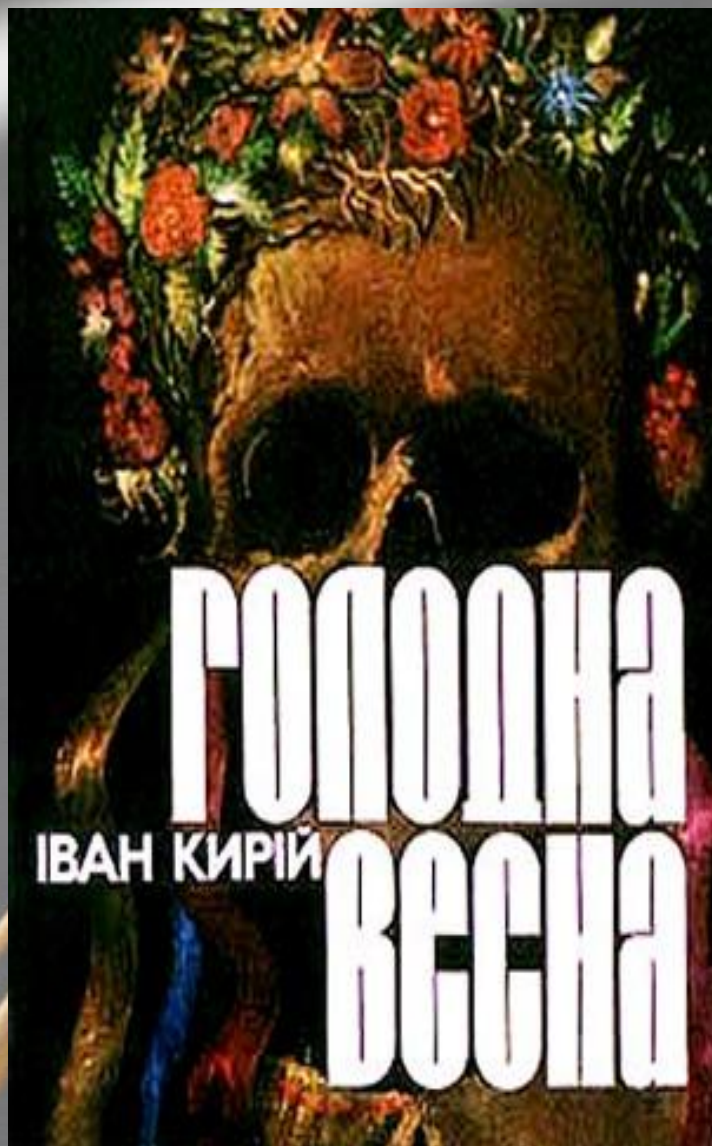
Хоч би світало... – Мамо, хліба!
Підвівся батько: замовчи!
Коло вогню в вагоні збились
і мруть голодні втікачі.

І дим їм очі виїдає.
Мороз проходить аж в кістки.
А за вагоном крик і гомін,
обмін, торгівля і свистки.

В лахмітті, в скорбі, у болячках
зігнулась мати. В щось дитя
укутала, та все: ну, спати –
навік засунуло б ти... Життя!

Прийшли сюди, а голод з нами.
Й нема людей поміж людей.
Ти чув?.. недавно десь тут жінка
зварила двох своїх дітей...

Одскочив батько: божевільна!
Мовчи! мовчи! До чого це? –
Схопилась мати й закричала,
а батько плюнув їй в лице...

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=322808&title=%E3%EE%EB%EE%E4%ED%E0&author=%CA%E8%F0%B3%E9&div=0&source=1&rev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Автор книжки, відомий український письменник, у новій повісті розповідає про трагічні події 1933 року, які він хлоп'ям пережив сам, коли здійснювався геноцид проти народу України. На сторінках твору перед читачем постануть жахливі картини голоду і все, що з ним пов'язано: людодїдство, смерть, моральний занепад людини.

Розповідається про тяготи селян, у яких повигрибали до останньої зернини хліб, а діти, як тіні, ледве дочовгують до школи. Голодні люди збайдужіли до чужого горя, тому кожен рятується як може. Дехто втрачає людську подобу. На нелюда перетворився голова колгоспу Муляренко. Але чимало залишилося справжніх людей. Серед них — голова сільради Павло Іванович Задорожний.

...Є й ще одна причина, яка змушує мене сидіти біля вікна та дивитися, хто куди пройшов попід хатою. Мені дуже хочеться їсти. Так дуже, що передати важко. А на столі ні крихти хліба, і в печі ніякісінької страви в горнятку. Як посьорбали вранці з матір'ю ріденької юшки з картопляного лушпиння та макухи, то й досі, хоч уже день хилиться до вечора. Отож, щоб забути про їжу, я й знайшов собі заняття – спостерігати за вулицею, відволікатись.

А коли довго ніхто не йде мимо хати й мені на думку знову приходить їжа, я слиню пальця, вмокаю його в солянку на столі і оближую. В роті аж пече від солі, але я ковтаю її і жду, що мені трохи полегшає, утамується голод.

Андрій Гудима

КАРА БЕЗ ВИНИ

У романі автор звертається до жахливих подій, що внаслідок безглуздої сталінської тоталітарної політики мали місце в Україні у 1932—1933 роках.

Далеко від жвавих шляхів та людних міст розкинулося невелике подільське село Слобода, проте голод безжалісним потоптом пройшовся і по ньому.

Встаньмо і пом'янімо, знайдімо в собі силу і мужність пройти за невігаданими героями шляхами їхньої хресної путі. Це потрібно «і мертвим, і живим, і ненародженим...».

Автор зазначає: «Роман «Кара без вини — це данина усім убієнним, кому я кланявся 29 квітня 1990 року на мітингу-панахиді у зв'язку з відкриттям пам'ятного знака жертвам голодомору в селі Шкарівка на Білоцерківщині. З відходом людини у небуття зникають усі болі її та радощі земні. Ще якась мить — і залишиться по наших батьках вічна пам'ять, а від прийдешніх поколінь навіки сховається гірка правда 1933 року. Якщо ми діти своїх батьків, якщо не оглухли душею, якщо несемо в собі вогонь відповідальності за долю народу, прислухаймося до цього болю, бо рішень і постанов про помилування чи реабілітацію померлих від голоду не буде. Спокутуймо “вину свою безневинну” так, як підказує біль, пам'ять і віра”.

Дмитро Гудима починає оповідь ніби й невимушено: «Дорохтей Слободянюк справив весілля — віддав заміж дочку, відписавши їй дві десятини землі, - та й збувся клопоту». Але чи збувся? Адже невдовзі звалилася біда - районні активісти разом з місцевими хриstopродавцями стали відбирати зерно, вигрібаючи все, до останньої зернини. Так розпочалася безкровна війна тоталітарної системи із своїм народом.»Кому це потрібно? — запитує одна з персонажів - Антося». І подумки відповідає: Каїнові: Йому!». І вже мовою документів відкриваються імена каїнів, які голодом мордували Україну: Сталін, Молотов, Каганович, Косіор, Чубар, Хатаєвич. Про них у селах співали таку частівку:

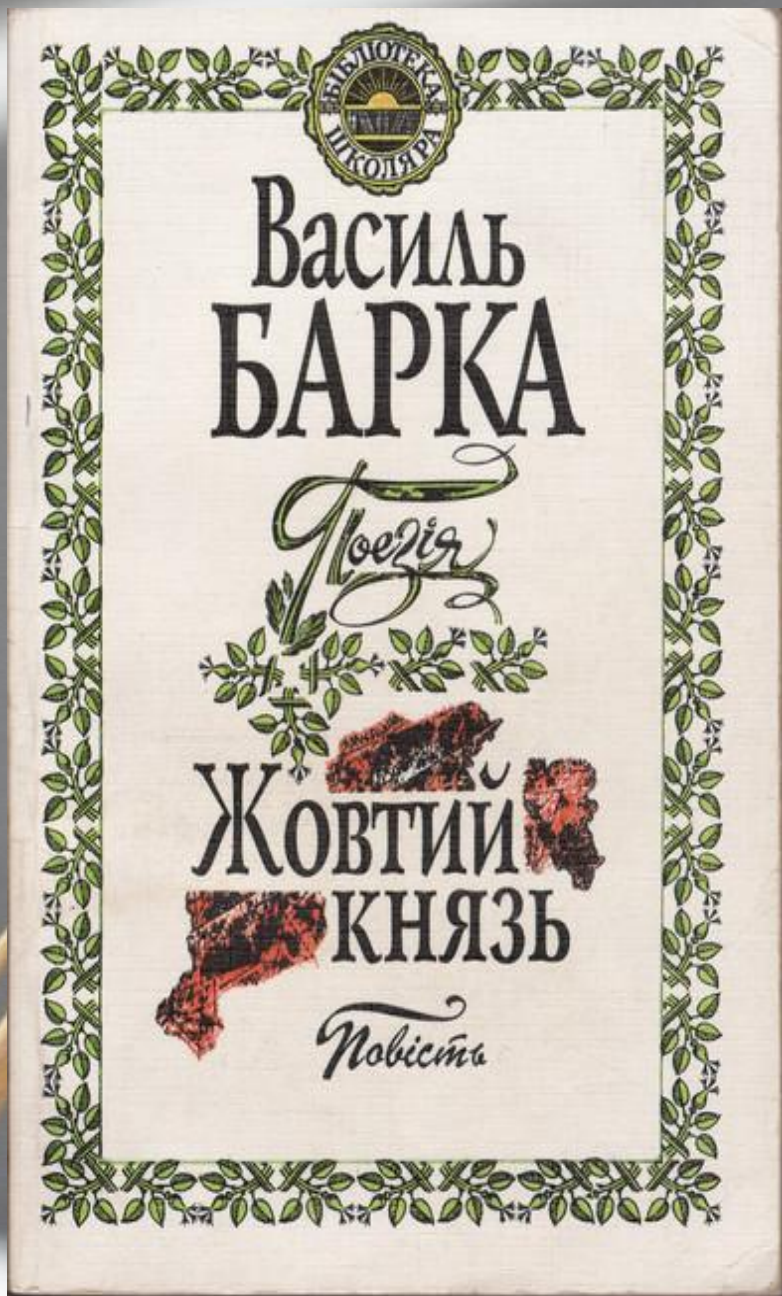
Сталін курить папіроси,
Молотов — цигари.

Все забрали з України —
Залишились мари.

Сталін дивиться на місяць,
Каганович лупа:

Все забрали з України,
Залишили трупи.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=220562&title=%EA%E0%F0%E0&author=%E3%F3%E4%E8%EC%E0&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Іще одним твором художньої літератури, який присвячено Голодомору 32-33 років, є роман «Жовтий князь» письменника Василя Барки. Він створив жовтого князя – символу демона зла, що приносить лише спустошення, руйнування, біль та смерть. У своєму творі автор відобразив власні спогади про страшне лихо, а також точні свідчення очевидців Голодомору, зокрема його рідного брата та родини. У центрі сюжету – сім'я Катранників, серед яких залишився живим лише молодший син. Життя сім'ї сповнене вражаючих, страшних подій. Але герої в усіх ситуаціях не втрачають людяності. Історична правдивість робить твір Василя Барки цінним для кожного читача.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1201004&title=%C6%EE%E2%E8%E9&author=%C1%E0%E0%E0&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

ЮРІЙ КЛЕН
Вибране

До видання увійшли вірші, поеми та поетичні переклади Юрія Клена (Освальда Бургардта) – українського поета, який до 1931 року належав до кола київських неокласиків, а згодом, виїхавши до Німеччини, батьківщини своїх предків, став одним із найвидатніших поетів української еміграції. На Україні творчий доробок Юрія Клена (збірка віршів «Каравели», поеми «Прокляті роки» та «Попіл імперії») до другої половини 80-х років лишався під найсуворішою забороною.

Видання містить усе найцінніше з поетичних творів Юрія Клена.

Прощання з Україною, прокляття на голови її катів – такий зміст писаної октавами поеми «Прокляті роки» (1937), в якій Юрій Клен зобразив жахливу реальність: сваволю карально-репресивного апарату, жертвами якого стали понад три чверті українських письменників («З убивць водою цілого ставка не змити кров невинного Косинки, не воскресити мертвого Влизька»), зокрема й неокласики; приголомшливі масштаби голодомору 1933 р., що не має аналогів у світовій історії.

Юрій Клен як поет, мабуть у чомусь перевершує Юрія Клена-історика. Тож можна лише подивувати проникливості митця, який спромігся сказати про два основні напрями сталінської політики на Україні: знищення основи нації – селянства, при одночасному винищенні української інтелігенції, як правило, оголошуваної «націоналістичною». Поема «Прокляті роки», сповнена глибокого драматизму, закінчується молитвою за мучеників сталінського режиму. У цьому творі поет підіймається на рівень великого філософського узагальнення.

Хто знав, хто вів смертям і стратам лік?
Де фільм, який вам показав би голод,
Отой проклятий 33-й рік?
Який співець поему склав про холод,
Чи розповів, як то людей в наш вік
Крушив і чавив пролетарський молот?
В скількох кровях купаючи той герб,
Жнива справляв на людській ниві серп?

О, скільки раз по місту "чорний ворон"
Шугав, зі сну хапаючи людей,
Коли вставала пільма чорним бором,
Зітхаючи пащеками ночей!
І падав присуд, скорий чи нескорий,
Во славу ще не здійснених ідей,
Що їхні гасла вкрили двері храмів,
Що їхній намул світ роками плямив.

Але нехай в негідній добі
Вогняним квітом квітне давній спомин —
Слова, співцем проказані в журбі:
"Ні соколу, ні кречету лихому
Не ляжем на поталу, й не тобі,
О чорний вороне!" В багрянім громі
Ревла небесна твердь. Як і тоді,
Ряхтіли гриви ржаві і руді.

У ті роки великої руїни
Такий рясний, нечуваний врожай
Послав Господь нещасній Україні,
Якого доти ще не бачив край.
І знову доля в грі мінливо-змінній
Ненатлі орд, ненажерові зграй
Все кинула на пожру і поталу
Та реготом безгучним реготала.

Зерно у купках пріло під дощем.
Кудись у море, в безвість, за границю,
Щоб насадити скрізь цей наш едем,
Немов витріскуючи із криниці,
Переливаючись рідким вогнем,
Текло струмками золото пшениці.
Ми тільки бачили той тьмяний блиск,
На горлі ж ми відчули пальців стиск.

Тоді дурні Грицьки і Опанаси
Вмирили, як у зливу комарі.
Тоді по селах їлось людське м'ясо,
І хліб пекли з розтертої кори.
Дивилися голодні діти ласо
На спухле тіло вмерлої сестри.
Так ми, хоч і покинули печери,
В двадцятім віці стали людожери.

Натуживши охлялі рештки сил,
Ті трупи, що недавно поховали,
Викопували потай із могил.
Одежу з них, грабуючи, здирали.
Чи ж не складали падло до барил
І не витоплювали з мертвих сало?
Тоді по хліб до міста йшов селяк
І там лягав, вмираючи, на брук.

В той рік познищувано всі собаки
І повиловлювано всіх котів.
Та це пусте... це тільки шум і накип
На поверхні схвильованих часів.
Не слало небо нам тривожних знаків,
Нам хвіст комети жаром не пашів.
Ні, ні, у мертвій тиші летаргічній
Спливали ночі нам, як сни магічні.

Прокляті роки Юрія Клена

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=325718&title=%E2%E8%E1%F0%E0%ED%E5&author=%EA%EB%E5%ED&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

КЛАСНА ЛІТЕРАТУРА

ВОЛОДИМИР
СОСЮРА

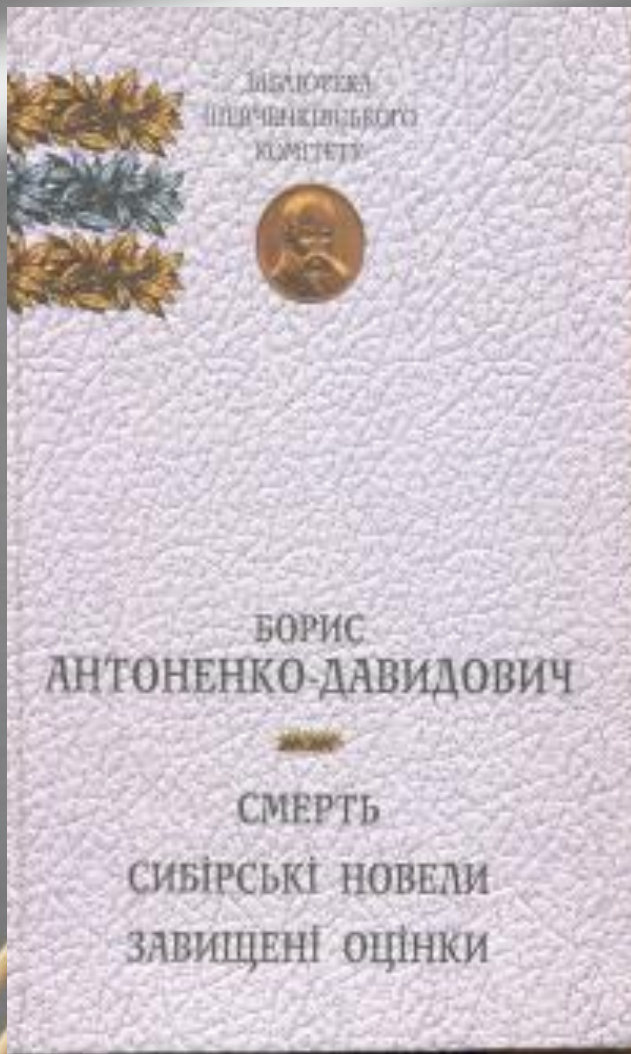
ТРЕТЯ РОТА

ЗНАННЯ

Роман «Третя Рота» — це правдива розповідь поета і про важке дитинство, і про буремну юність, і про перші кроки в літературі, які він робив з допомогою відомих українських письменників. Автор не обминав і трагічних моментів нашої історії, і свої власні невдачі. Складні життєві обставини іноді загострювали стосунки із деякими його колегами по перу, але на спільному шляху боротьби і шукань поет залишився вірним найвищим людським ідеалам, не погрішив проти правди, довіряючи читачеві найсокровенніше і найболючіше, що траплялося в його житті. У спадщині Володимира Сосюра немає щоденників і дуже мало листів, тому цінність роману «Третя Рота» — цього яскравого зразка мемуарної прози — дуже велика.

Усього трохи більш як сторінку написав Володимир Сосюра «про найстрашніше в моєму житті» — голод 1933 року. Але написав так, що за сказаним чуєш безмір нескazanого — всю трагедію народу і тим самим особисту трагедію поета: «Боже мій! Я бачив тільки краплю страждань мого народу, та й ті краплі падали, як вогняні, на моє серце і пропікали його наскрізь». Поет писав ці рядки тоді, коли навіть згадувати про той страшний голодомор не можна було.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1338074&title=%F2%F0%E5%F2%FF&author=%F1%EE%F1%FE%F0%E0&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

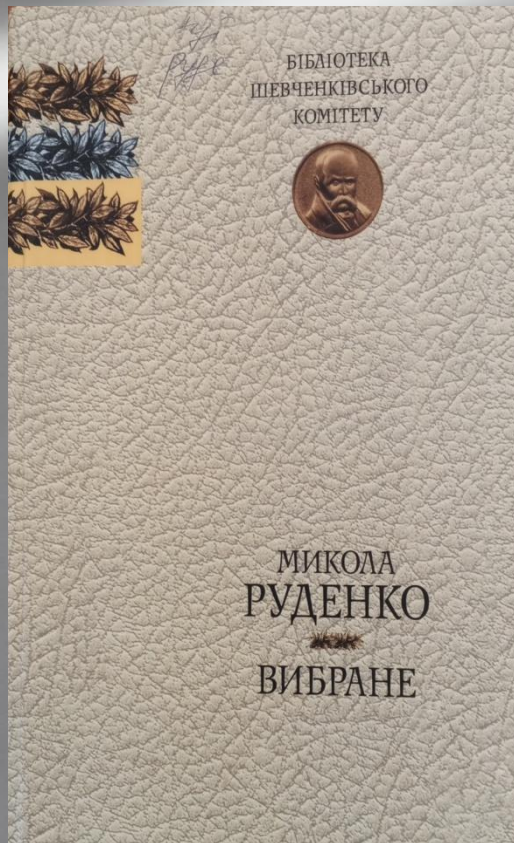

У збірці художньої прози українського письменника, раніше з відомих причин замовчуваного і який лише помертньо став лауреатом Державної премії України ім.Т.Г.Шевченка, але по праву може вважатися класиком української літератури, йдеться здебільшого про події і долі сумні, драматичні, а то й трагічні. Адже життя він «вивчав» у сталінських таборах, у яких пробував майже 20 років. Однак із щонайважчих випробувань письменник виніс глибоко вистраждану, а не сліпу віру в незнищенність людської доброти, в торжество справедливості, правди.

Антоненко-Давидович Б. Протеже дяді Васи.

Розповідь про заслану у сибірський табір українську дівчину Настю Грицай, яка стала глухонімою у 1933 році в результаті пережитого стресу.

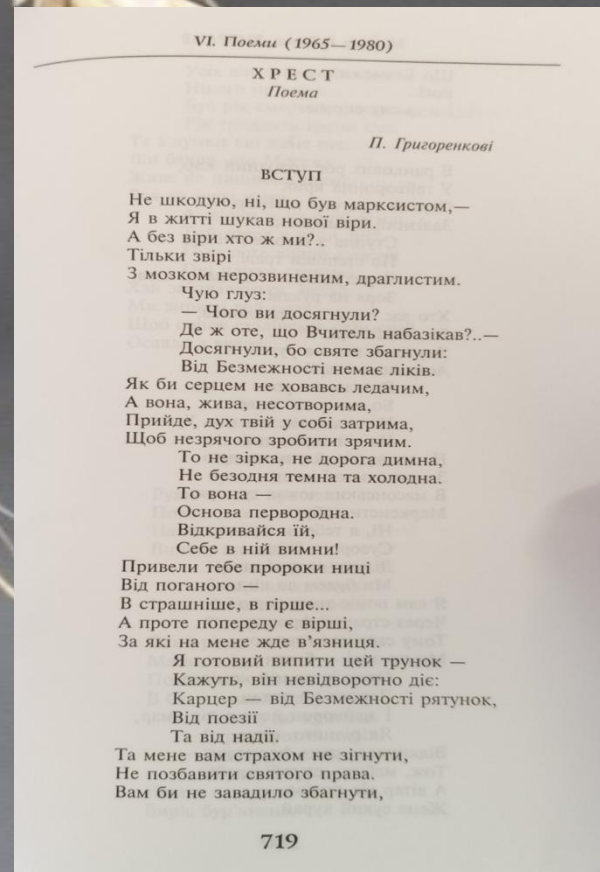
http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1092970&title=%D1%EC%E5%F0%F2%FC&author=%C0%ED%F2%EE%ED%E5%ED%EA%EE&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

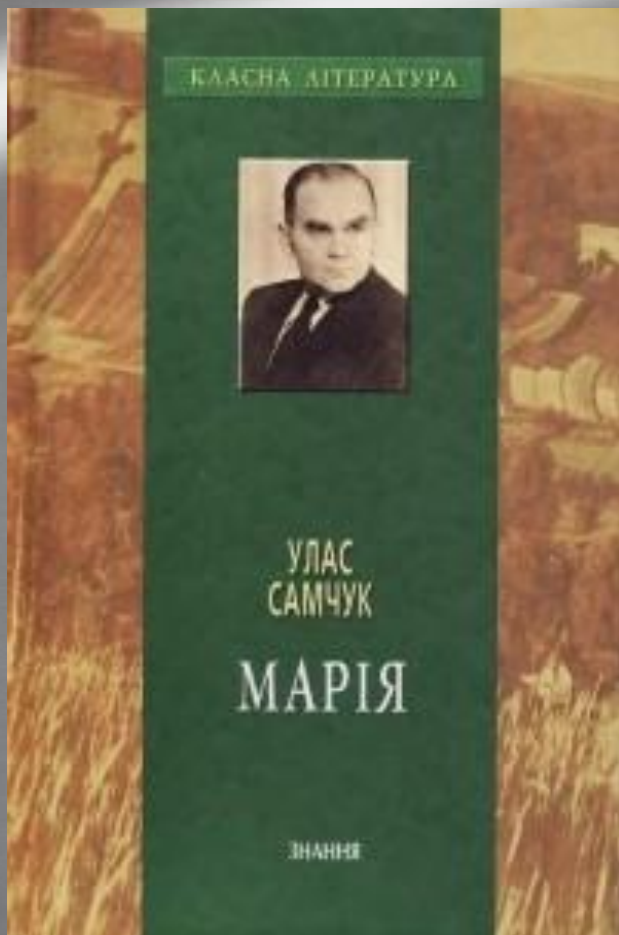

На час Голодомору 1932-1933, майбутньому авторові поеми «Хрест» було 13 років і він добре запам'ятав жахіття голоду. Його заклик у поемі вірити в Провидіння на тлі голодного напівмертвого українського села тридцять третього року, викликав лютя радянських цензорів. Бо письменник описував не лише загальні сцени, але й звертав увагу на подробиці, називаючи поіменно виконавців Голодомору. Ось приклад, до села приїхав комісар, «залізний більшовик», Мирон, де побачив страшну картину голоду, в якій переплелись, з одного боку, агонія людей і волення голодних, а з іншого – фарисейство голови колгоспу, який цинічно виголошує:

Йдемо звияжно, переможно –
Немов гроза ідем!
Як перевиховати не можна,
У землю покладем!
І нам від того, скажем прямо,
За вухом не свербить
Усіх хохлів до'дної ями –
Будем, будем бити!

«Поема М. Руденка “Хрест” (“The Cross”) — твір, який увібрив у себе страшну фантазмагорію голоду в Україні 1932-1933 років. Твір піднісся до символічного звучання завдяки філософському осмисленню трагедії часу, трагедії народу і врешті-решт самого автора. Хрест Сина Господнього взяв на свої плечі більшовик Мирон. Носієм високого духу по Україні був у поемі Христос. Обох їх стражі революції з НКВС поставили до стінки, а душі виморених голодом — навічно знищена Атлантида нашої духовності — квилять, пролітаючи над планетою».

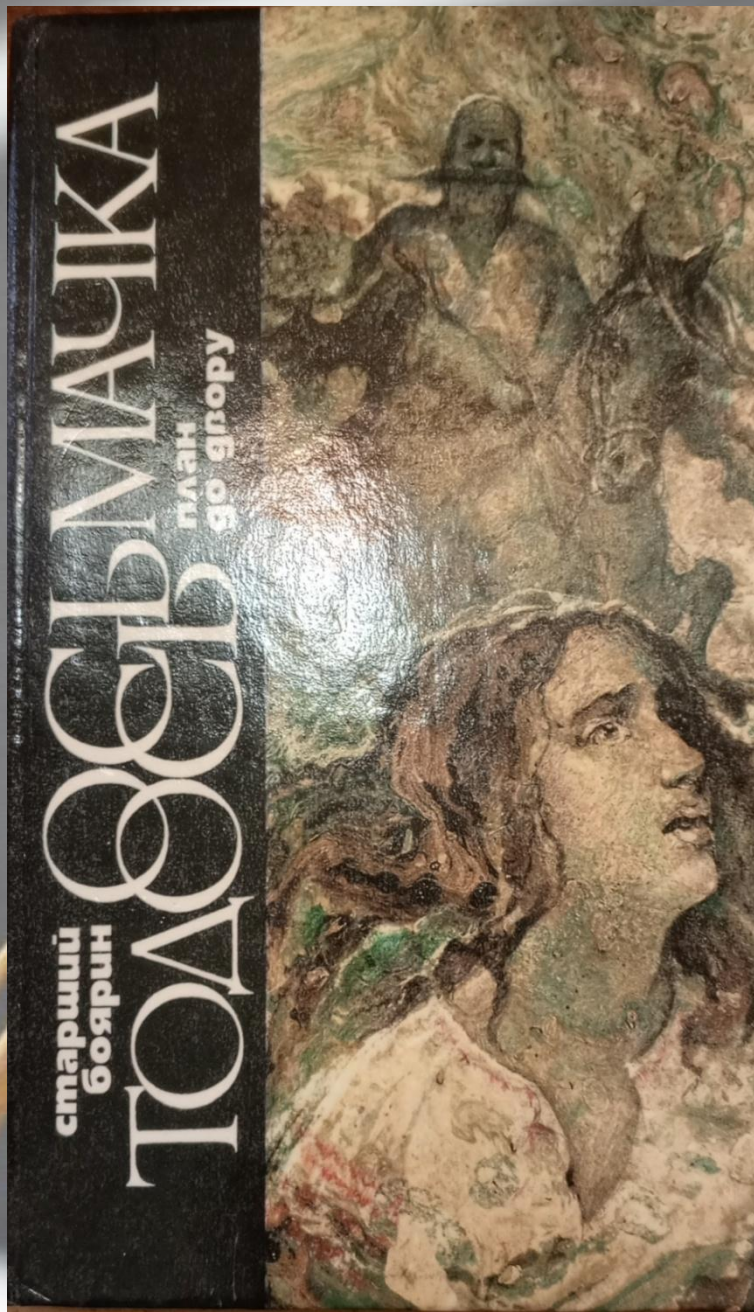
Селяни пізно розуміють, що їх ошукали: «Навколо мужика мур багнетів, селькорів, чекістів. Обхопили його, незламного велетня, клали на землю, топталися по загартованому жорсткому лиці, крутили назад мозольні руки.» Багато людей забрали, і стало зрозумілим усім страшне слово Соловки – «мільйонна могила України.» Людей почали зганяти до колгоспів. З України вимагали: «Україна, хлеба!» «Україна корчиться з голоду колгоспів, обливається потом, риє свій чорнозем і видирає з землі «хлеб». Люди працювали задарма, в них усе відібрали, а натомість обіцяли пайок.

Почався голод.

Голодомор! Жах цієї трагедії подається крізь призму образу Марії, яка на сімдесятому році життя зазнає в 33-му голоду. Ця жінка уособлює саму Україну.

Книжка розрахована на школярів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться творчістю письменника.

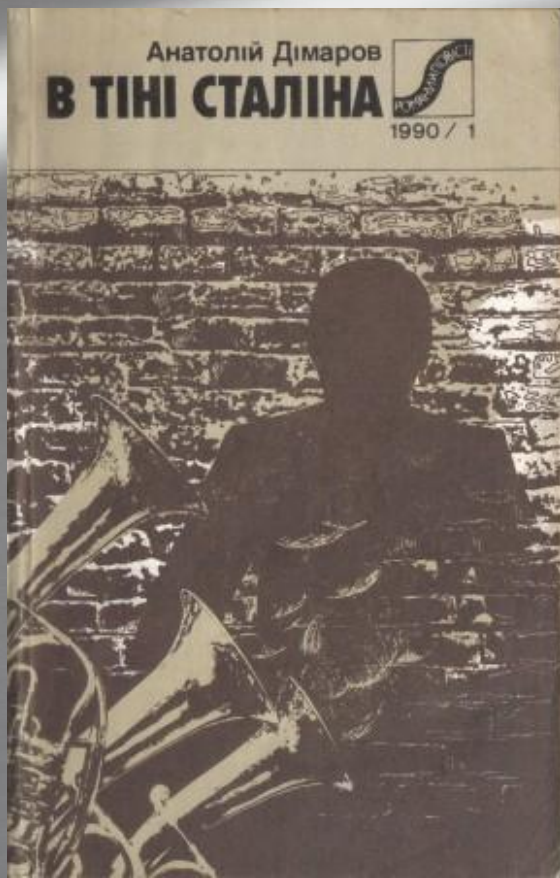
http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1386466&title=%CC%E0%F0%B3%FF&author=%D1%E0%EC%F7%F3%EA&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Твір «План до двору» — це метафорична розповідь про руїну українського села, спустошеного колективізацією і голодом, у якому намагаються вижити українці. Зрештою, вони остаточно втрачають відчуття різниці між добром і злом, а владу над ними бере інстинкт.

«Володимир Кирилович Винниченко в однім із своїх листів до мене говорив, що конче треба написати формою повісті або роману про штучний голод на Україні влаштований комуністами. І коли я обдумував це, то наткнувся на більшовицьку формулу «план до двору», якою вони тероризували Україну так само, як і колись у Іспанії за часів інквізиції тероризували людей висловом «автодафе». «План до двору» спочатку ставили заможним людям села, а потім середнім шарам населення і нарешті незаможникам. Суть його полягала в тому, що господаря і його родину виганяли в одних сорочках з оселі а все, що лишалося, забирала собі сільрада. Вигнані люди або вмирали з голоду, або тікали на Донбас...», — написав Тодось Осьмачка у передмові до повісті «План до двору», яка побачила світ у 1951 році.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=946814&author=%EE%F1%FC%EC%E0%F7%EA%E0&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Чотири повісті, що увійшли до книги, спіткала складна доля. Написані в пору суспільного застою, вони довго лежали в столі письменника без надії потрапити до свого читача. Талановиті й гострі, твори відкривали пекучу правду про сталінщину та всенародні страждання, заподіяні нею, а тому з'явилися в нашій періодиці лише в час гласності й перебудови.

Коли зайшов до сільради Марусин батько – опухлий, налитий мертвою водою, коли став посеред кімнати та й повів на Володьку вилудженими, виссаними голодом, білими, як у мерця, очима, його, Твердохліба, аж стисло за горло. Сидів поруч із Нещеретом, теперішнім головою сільради, і на схудлому обличчі його зятрився жаль до тестя.

Хлопці, поверніть квасолю!

Нещерет засовався так, наче його вкололи у спину. Звів брови жалісливим дашком, глянув на Твердохліба:

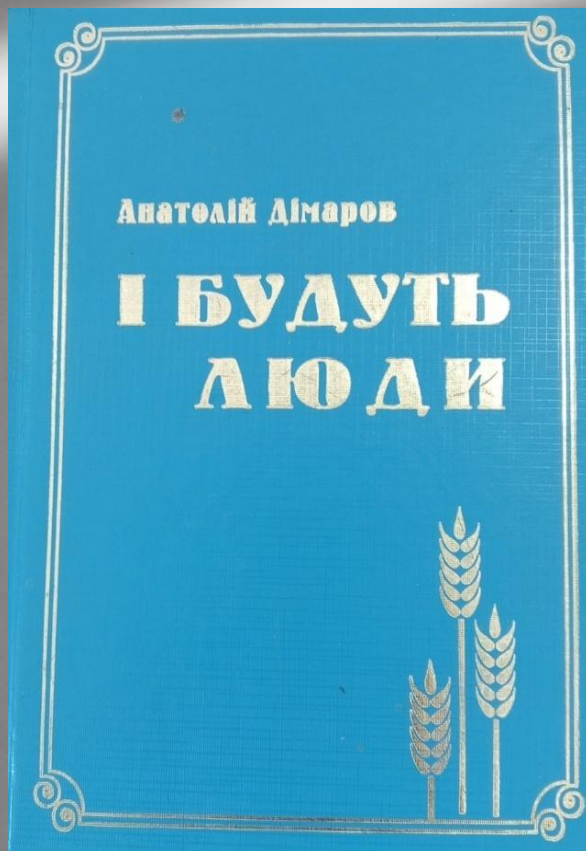
А мо, віддамо?.. Скіки там тої квасолі – мішок, а все ж якось дотягнуть до нового.

Володю, сину, оддай!.. Стара уже й голови не зведе... Ще трохи, й піддався б Володька. Наказав би комсомольцям оддати квасолю, відібрану на посів. Та відразу ж подумав, що досить поступитись, як у селі одразу ж про це знає і старе й мале. « А-а, тестеві так, бач, повернув, а нас живцем обдирає! Он воно Совецькая власть!.. » І закам'яніло обличчя Володимира Твердохліба, і він, ковтнувши судомно слину, відповів якомога голосніше, щоб почули не лише тесть та Нещерет, а й оті, що стояли в сусідній кімнаті:

Квасолю у вас забрали правильно... Повертати небудемо...

Тесть більше й не просив. Здавалося, що він лише хотів виконати неприємний для нього обов'язок, зовсім не цікавлячись наслідком мандрівки до сільради. Мовчки повернувся, пішов, ляпаючи підошвами по підлозі. А Володька дивився уже не слід тестеві, а на те місце, де він стояв. Там, залиті сукровицею, виразно чорніли сліди босих ніг...

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=240824&title=%C2+%F2%B3%ED%B3+%F1%F2%E0%B3%ED%E0&author=%C4%B3%EC%E0%F0%EE%E2&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Дія багатопланового роману Анатолія Дімарова «І будуть люди» відбувається на Полтавщині з дореволюційних часів аж до примусової колективізації, що розорила українське село та спричинила страшний штучний голод 33-го року, організований більшовиками.

Складні долі героїв книги, їх боротьба за виживання, їх взаємозв'язки в центрі уваги автора, який досліджує незнищенність народу, незважаючи на всі лихоліття і випробування.

Другий том цієї епопеї «Біль і гнів», присвячений Другій світовій війні, відзначений Державною премією імені Т.Г. Шеченка.

...як Сталін помер, то покликав їх обох до себе Всевишній та й поставив їх перед собою: діда Хлипавку по праву руку, Сталіна – по ліву.

І Стоятиме Сталін, чорний од злочинів, і хлюпотітиме під ним кров невинно погублених людей.

Дід же Хлипавка буде тихий та лагідний навіть у гніві своєму. Не вимагатиме – тільки проситиме:

Розсуди нас, Боже. Як присудиш, так хай і буде.

І запитав його Бог:

У чому ти звинувачуєш цього чоловіка?

Він хотів знищити весь мій народ.

І затупоче Сталін люто ногами, розбризкуючи кров на всі боки: Брешеш! Я день і ніч дбав про щастя свого народу! Берія!Берія! Але дід Хлипавка навіть не гляне на нього.

Чим ти ствердиш страшне своє звинувачення? – запитав тоді Бог. Поклич, Боже, свідків.

Гукне тоді Всевишній ангелів, накаже привести дідових свідків.

Ввійдуть чоловіки й жінки, померлі од голоду в розквіті сил, - страшно буде дивитись на тих жінок і чоловіків.

І буде їх тисяча тисяч.

Зайдуть матері з немовлятами на опухлих руках, і немовлята тягтимуться мертвими ротиками до всохлих грудей, де не буде й краплини молока, - страшно буде дивитись на тих немовлят і матерів.

І буде їх тисяча тисяч.

Стануть перед Богом похилі віком люди, перемішані, переплутані руками й ногами, ще й облиті вапном, - страшно буде дивитись на тих похилих віком людей.

І буде їх тисяча тисяч.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=2050142&title=%B2+%E1%F3%E4%F3%F2%FC&author=%C4%B3%EC%E0%F0%EE%E2&div=0&source=1&prev=0&page=0&docType4=14&parentId=0

Голодомор

1932-1933 років

Пам'ятаємо

